

**BREDE
RAAD
010**

ADVIES

De LAT moet hoger

Advies over de Lokale Agenda Toegankelijkheid

Colofon

*Dit advies is opgesteld door het adviesteam
LAT van de Brede Raad 010*

Angela de Boer
Arja den Ouden
Elske Schreuder
Jeroen van der Sluijs
John Stoop
Joan Titarsolej

Ondersteuning

Charlotte van der Kooij
Gerda Huijssen

Januari 2023

Contact

Brede Raad 010
info@bredeeraad-010.nl
m. 06 - 27 27 93 60

De Brede Raad 010 is het adviesorgaan van de gemeente Rotterdam voor beleid in het sociaal domein: de Jeugdwet, Wmo, Participatiewet, Armoedebeleid en Schulddienstverlening. Op basis van de ervaringen van Rotterdammers maakt de Brede Raad 010 adviezen voor het college van B&W. Door de stem van Rotterdammers te laten horen, is de ambitie van de Brede Raad 010 het beleid beter te laten aansluiten op de praktijk.

De LAT moet hoger

	Pagina
Voorwoord	4
1. Ervaringsverhaal	5
2. Adviezen op een rij	7
3. Inleiding	11
4. Aanleiding en vraag	13
5. Ervaringen van Rotterdammers	15
5.1 Wonen	17
5.2 Werken	21
5.3 Vervoer/Mobiliteit	25
5.4 Vrije tijd	28
5.5 Communicatie	32
6. Conclusie	35

Voorwoord

Mensen met een beperking zijn erop achteruitgegaan

Rotterdamers met een beperking zijn er de afgelopen jaren op achteruitgegaan. De financiële positie van mensen met een beperking is zo verslechterd dat zij vaak niet meer kunnen voorzien in hun eerste levensbehoeften, zoals medicatie en voeding. Met het doelgroepenvervoer gaat het ronduit slecht, het krijgen van een betaalbare woning is zeer moeilijk, en onder meer door de uitbreiding van de terrassen en het gebruik van deel-scooters, zijn de trottoirs - zeker in het centrum van de stad - minder toegankelijk geworden. Door de toenemende digitalisering is digitale toegankelijkheid nog belangrijker geworden.

Ontwikkelingen in de samenleving liggen hieraan ten grondslag. Stijgende energieprijzen, inflatie, woningtekorten, corona en wetwijzigingen. Dit vraagt dus om nog meer inzet van de gemeente Rotterdam om de participatie van Rotterdamers met een beperking te waarborgen. Inclusief beleid maken is hiervoor wat ons betreft de oplossing. Inclusief beleid is beleid dat gaat over alle Rotterdamers en zou de basis moeten zijn voor alle afdelingen van de gemeente en alle beleidsstukken. Dit vraagt om een gemeentelijke visie; de overtuiging dat Rotterdamers met een beperking gelijkwaardig mee moeten kunnen doen en erbij horen als inwoner van Rotterdam.

Positieve ontwikkelingen in Rotterdam

De inzet van de gemeente op de uitvoering van het VN-verdrag en daarmee het opstellen van de Lokale Agenda Toegankelijkheid (LAT) heeft intern geleid tot meer bewustwording bij beleidsmakers en een verbetering in de bejegening van Rotterdamers (met een beperking). We zijn dan ook blij met de projectgroep Rotterdam Onbeperkt en de resultaten die deze de afgelopen jaren heeft bereikt. Maar inclusief beleid is een verantwoordelijkheid van alle medewerkers van de gemeente. Het beleid van de gemeente zou moeten gaan over alle Rotterdamers. Nog te vaak merken wij dat de gemeente Rotterdamers met een beperking als aparte groep ziet. Zij verwerkt onze adviezen hierover niet binnen de beleidskaders, maar belegt ze bij Rotterdam Onbeperkt. In 2021 leidde het Initiatief voorstel 'Fysiek toegankelijke stad voor iedereen'¹ tot hernieuwde aandacht en inzet voor de fysieke toegankelijkheid. Dit kwam onder meer tot uiting in de aanstelling van een projectleider Fysiek toegankelijke stad. Hierdoor merken we voorzichtige veranderingen zoals het aanpassen van de richtlijnen voor de inrichting van de buitenruimte.

De LAT hoger

Toch zal uit dit advies blijken dat per saldo voor Rotterdamers met een beperking of chronische ziekte (nog) geen sprake is van een inclusieve samenleving. Extra reden om de LAT hoger te leggen!

Koen van Dijk,
Directeur-voorzitter

¹ [Initiatief voorstel 'Fysiek toegankelijke stad voor iedereen'](#)

1. Ervaringsverhaal

Janet

“Ik ben Janet. Ik ben volledig blind. Ook heb ik het syndroom van Behçet. Dat is een auto-immuunziekte. Het zorgt voor pijnlijke gewrichten. Daarom kan ik geen geleidehond krijgen. Doordat ik blind ben, moet ik me alles herinneren. Waar de deurpost is, waar mijn kopjes staan, waar mijn tandenborstel is. Welke afspraak ik heb. Het is dan zo ingewikkeld om nóg meer informatie tot me te nemen, zoals alle brieven van de gemeente. Gelukkig krijg ik ondersteuning vanuit Bartiméus.

Samenwonen

Na de scheiding van mijn ex-man ben ik uit Curaçao naar Nederland verhuisd. In Nederland ben ik hertrouwd, met Karel. Hij is echt alles voor me. Karel woont in Nijkerk en heeft ook een visuele beperking. Hij heeft een WIA-uitkering. We kunnen niet samenwonen. Als we gaan samenwonen, raakt één van ons de uitkering kwijt en dan redden we het niet meer financieel. Karel komt eens per week bij mij. Dat is de max die kan met de kilometers die we hebben van Valys. Het maakt me verdrietig, dat ik mijn man maar eens per week kan zien. Toen we trouwden, dacht ik dat we samen zouden kunnen zijn. Het zou toch ook logischer en goedkoper zijn als we samenwonen? Nu hebben we allebei huishoudelijke hulp bijvoorbeeld. En we hebben allebei een woning die we bezetten.

Bestaanszekerheid

Mijn huur is nu verhoogd van 782 euro naar 814 euro. Mijn energiekosten zijn ook gestegen. In het begin van dit jaar betaalde ik nog 72 euro per maand. Dat werd al snel 99 euro, daarna 122 euro en twee maanden geleden is het verhoogd naar 242 euro. Het is zo stressvol, om al je lasten te zien stijgen en te weten dat je het niet kan betalen. Ik bid dat er niks onverwachts gebeurt. Dat ik ziek word. Of iets in huis het niet meer doet. Mijn vaste lasten zijn nu al hoger dan mijn inkomsten. Ik weet echt niet wat ik dan moet doen.

Ik heb 50 euro in de maand voor boodschappen. Ik maak vaak soep. Dat stop ik dan in porties in de vriezer. Pompoensoep bijvoorbeeld. Ik eet geen vlees en ik ben pescatorisch². Soms ga ik naar de markt. Dan haal ik zalmkoppen. Daar trek ik dan soep van: dan krijg ik toch de vitaminen en vetten van vis binnen. Ik weet wel dat ik geen gebalanceerd dieet heb. Alleen maar soep is niet goed. Maar het is wel het goedkoopste en zo krijg ik vitaminen binnen. Mijn andere eten is een smoothie. Daar doe ik ook groenten doorheen, en lijnzaad en havermout. Als ik steeds alles invries, hoef ik nooit iets weg te gooien. Ik zou heel graag een keer iets anders eten maar dat is te duur.

Mijn kinderen geven me wel eens eten. Ik woon zelf in Schiebroek. Twee van mijn kinderen wonen op Zuid, één in West en één in Almere. Maar mijn kinderen hebben hun eigen schulden, dus ik wil niets aan ze vragen. Soms neemt mijn man ook iets voor me mee. Maar je moet zo voorzichtig zijn, want eigenlijk mag ik voor mijn bijstandsuitkering niets aannemen. Ik heb ook geen recht op de voedselbank.

Al mijn kleding heb ik nog uit Curaçao. Ik heb eigenlijk dikke kleren nodig, ook vanwege mijn gewrichten. Kou is daar heel slecht voor. Daarbij, als je niet veel kleding hebt, moet je ook vaak wassen. Mijn kinderen zeggen steeds tegen me: probeer je verwarming niet aan te doen, mama. Ik wil soms zo graag ontspannen, in warmte in huis zijn. Maar dat kan niet.

² Pescatorisch: iemand die geen zoogdieren en gevogelte eet maar wel vis.

Vrije tijd

Voor corona al ben ik gestopt met naar de kerk gaan. Ik moest dan 11 euro betalen om heen en weer te gaan. Dat heb ik niet. Ik heb Trevvel, maar daarvoor is een beperkte hoeveelheid ritten. En ik moet ook nog naar de tandarts en ik wil heel graag af en toe eens naar mijn kinderen. Dus luister ik naar 'Hour of Power', vanuit mijn appartement. Maar daardoor heb ik ook minder contacten, ik mis dat heel erg.

Vroeger haalde ik heel veel plezier uit naar buiten gaan op een tandemfiets: heerlijk. Ik kan dan mijn gewrichten bewegen, voel de zon, de wind. Maar ik ben daarmee gestopt. Ik had een oude tweedehands tandem, die kapot is gegaan. De aanvraag voor een tandem is afgewezen. Het zou een 'luxury' zijn. Maar dat is het niet. Het is mijn enige manier om mijn gewrichten te trainen, om naar buiten te gaan. Ik voel me erg opgesloten.

Zorg en hulpmiddelen

Mijn ogen moet ik elk uur druppelen. De druppels krijg ik vergoed. Maar door het druppelen moet mijn ogen twee keer per dag schoonmaken met speciale doekjes. Die doekjes moet ik zelf betalen. Ze kosten tussen de 33 en 44 euro per maand. Vanwege de kosten heb ik ze een keer niet meer gekocht. Daardoor kreeg ik een erge ontsteking, waarmee ik naar het ziekenhuis moest. Ik **moet** ze gebruiken, maar eigenlijk kan ik het niet betalen. Ik heb Bijzondere Bijstand aangevraagd, maar die is afgewezen. Het argument was dat ik genoeg kreeg. Ik kreeg wel een lening aangeboden. Maar dat doe ik niet: ik kan het toch niet terugbetalen?! Ik wil niets wat ik niet kan terugbetalen. Ik kan geen zware dingen tillen vanwege de gewrichten in mijn schouder. Een standaard blindengeleidenstok is te zwaar ik heb een ultraflex-stok nodig: die is veel lichter. De ultraflex-stok die ik nu heb is zeven jaar oud en het elastiek is kapot. Iemand van Bartiméus heeft dat geprobeerd opnieuw te knopen, maar het werkt niet meer goed. Een blindengeleidenstok moet om de twee jaar vervangen. Het is belangrijk om twee blindengeleidenstokken hebben, één reserve. De ultraflex-stok kost 200 euro meer dan een standaard stok, dit wordt niet meer vergoed door de zorgverzekering. Mijn huisarts heeft een speciale brief geschreven dat ik die ultraflex echt nodig heb. Maar mijn zorgverzekering zegt: die geven we niet meer. Ik maak me veel zorgen hierover. Zonder stok kan ik helemaal niet meer naar buiten. Ik kan nu nog zelfstandig naar de huisarts en naar de fysio lopen.

Werk

Steeds weer word ik gepusht naar werk, terwijl ze weten van het syndroom van Behçet en dat ik nooit meer ga zien. Ze weten na elke keuring dat ik echt niet kan werken. Maar toch, elke keer weer moet ik de papieren invullen. Ik ga echt niet opeens weer zien, of beter worden! Ik kóós er niet voor om blind te zijn!"

2. Adviezen op een rij

Adviezen Algemeen

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

1. Maak inclusief beleid. Beleid dat rekening houdt met alle Rotterdammers en met de gevolgen op de langere termijn.
2. Een behoorlijke levensstandaard te garanderen voor mensen met een beperking en dit toe te voegen als eerste prioriteit aan de LAT.
3. Zich uit te spreken over het belang van inclusie en toegankelijkheid op te nemen in al het nieuw te maken beleid.
4. Awareness/bewustwording te verbeteren intern bij de gemeente maar ook bij Rotterdammers in het algemeen.
5. Toegankelijkheid openlijk te omarmen met voorlichting en de zichtbaarheid van mensen met een beperking te vergroten in de lokale media.
6. Zelf voortrekker te zijn en het goede voorbeeld te geven.
7. Bij aanbesteding voorwaarden te stellen aan de toegankelijkheid.
8. Monitor en vergelijk de voortgang van de Rotterdamse LAT met Lokale inclusie agenda's van andere gemeenten. Door bijvoorbeeld deel te nemen aan de jaarlijkse [flitspeiling](#) van [Movisie](#).

Adviezen Wonen

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

9. Meer toegankelijke woningen te creëren door *universal design* als uitgangspunt te nemen bij nieuwbouw van gebouwen en woningen.
10. Bouwtekeningen voorafgaand aan vergunningverlening te laten toetsen door ervaringsdeskundigen op toegankelijkheid.
11. Ervoor te lobbyen dat het Bouwbesluit wordt aangepast en dat de NEN-normen worden aangescherpt aan de actuele ontwikkelingen van hulpmiddelen.
12. Meer voorlichting te geven over de toekenning van geschikte woningen en de stappen die daarvoor moeten worden genomen.
13. Eisen te stellen ten aanzien van aanpasbaar bouwen en toegankelijkheid bij het verkopen van grond aan projectontwikkelaars.
14. Om bij Woonnet Rijnmond 'toegankelijkheid' van de woningen als aparte categorie te omschrijven en om bij de woningen aan te geven welke aanpassingen aanwezig zijn.
15. De bereikbaarheid van voorzieningen in de wijken te verbeteren, te beginnen met alle Huizen van de Wijk.
16. Zelf het goede voorbeeld te geven en ervoor te zorgen dat al het gemeentelijk vastgoed goed bereikbaar en toegankelijk is voor mensen met een beperking.

17. Om duurzaam wonen als uitgangspunt te nemen voor het woonbeleid, door:
 - a) Levensloopbestendig te bouwen (universal design)
 - b) Aangepaste woningen te 'hergebruiken' door deze na gebruik wederom naar een persoon te laten gaan die een aangepaste woning nodig heeft
 - c) Wmo-voorzieningen zoals trapliften te hergebruiken.
18. Een adequate energievergoeding te hanteren voor mensen met een beperking en/of chronische ziekte die meer energie verbruiken dan een persoon zonder beperking/chronische ziekte.

Adviezen Werken

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

19. Om bij de gesprekken met de VNG over de wijzigingen in de Participatiewet extra aandacht te besteden aan het oplossen van de negatieve gevolgen voor de inclusie en financiële positie van mensen met een beperking.
20. Om in de begeleiding van Rotterdammers met een beperking naar en op de arbeidsmarkt te beginnen bij wat zij wel kunnen en waar hun competenties en mogelijkheden liggen.
21. De toegankelijkheid van het regulier onderwijs te verbeteren en het [advies van de Brede Raad 010 over fysiek toegankelijk onderwijs](#)³ uit te voeren.
22. Om samen met vrijwilligersorganisaties en ervaringsdeskundigen te onderzoeken hoe doorstroming van vrijwilligerswerk naar een betaalde functie mogelijk gemaakt kan worden en hier vervolgens inzet op te plegen.
23. Om duidelijker te communiceren aan werkzoekenden met een beperking waar zij hulp en ondersteuning kunnen krijgen bij het vinden van een passende baan.
24. Om het voor mensen met een beperking die werken als ZZP'er of ondernemer gemakkelijker te maken om aanpassingen en aanvullingen te krijgen die nodig zijn om te werken.
25. Om de behoeften te inventariseren van de groep mensen met een beperking die sinds de invoering van de Participatiewet net niet beperkt genoeg zijn voor extra voorzieningen en ondersteuning en op basis daarvan het beleid aan te passen.
26. Om voor mensen met een beperking te waarborgen dat de stap naar een baan niet zal betekenen dat zij per saldo minder inkomsten zullen hebben.
27. Zelf het goede voorbeeld te geven door er garant voor te staan dat al het gemeentelijk vastgoed en de daarbij behorende buitenruimtes fysiek toegankelijk wordt gebouwd en gemaakt.
28. Zelf het goede voorbeeld te geven door zichzelf ten doel te stellen om een x aantal mensen met een beperking in dienst te nemen voor een regulier salaris, dus niet salarisschaal A.
29. Zelf het goede voorbeeld te geven door bij de werving voor personeel voor leidinggevende posities bij gelijke geschiktheid te kiezen voor werknemers met een beperking.

³ Brede Raad 010 (2022) [Een inclusief Rotterdam begint met fysiek toegankelijk onderwijs](#)

Adviezen Vervoer / Mobiliteit

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

30. De stad voetgangersvriendelijk en dus toegankelijk te ontwerpen door middel van obstakelvrije loopzones. En de doorgang van de voetpaden in het centrum van de stad van 1.80 m naar 2.00 m te verhogen.
31. Minder ruimte voor auto's toe te staan.
32. Bij het ontwerpen van openbare gebieden inclusief te ontwerpen, waarbij gedacht wordt vanuit 'universal design' en bij voorkeur geen 'shared space'⁴ toepassingen.
33. De maatvoering aan te passen aan ontwikkelingen in de maatvoering van hulpmiddelen.
34. In haar aanbestedingseisen op te nemen dat het doelgroepenvervoer fysiek, sociaal en informatietoegankelijk is en daarop te handhaven.
35. Samen met de RET te komen tot een integrale visie op toegankelijk openbaar vervoer. En concrete afspraken te maken over de uitvoer hiervan.
36. Om in te zetten op het verlagen van de prijzen van openbaar vervoer en doelgroepen vervoer voor mensen met een beperking.
37. Handhaaf strenger op het misbruik van parkeervergunningen die gegeven zijn aan houders van een Europese gehandicaptenkaart.
38. Binnen het project toegankelijkheid te regelen dat een overzicht van alle gehandicaptenparkeerplaatsen (GPP's) binnen Rotterdam beschikbaar en inzichtelijk is voor ontwerpers van de buitenruimte (interne processen).
39. Realiseer gehandicaptenparkeerplaatsen (GPP's) zo dicht mogelijk bij een oprit van het trottoir, en zorg ervoor dat alle GPP's voldoen aan de in de SWD⁵ voorgeschreven afmetingen.

Adviezen Vrije tijd

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

40. Toegankelijkheid op te nemen in de subsidievoorwaarden aan sport-, kunst- en cultuurorganisaties. Daarnaast moet getoetst worden op toegankelijkheid en moeten organisaties op weg worden geholpen.
41. Subsidies in te richten om sport, kunst en cultuur voor elke Rotterdammer met of zonder een beperking bereikbaar en beschikbaar te maken.
42. De informatievoorziening over de toegankelijkheid van sport, kunst en cultuur te vergroten en verbeteren op haar eigen websites, en te stimuleren, bijvoorbeeld door in subsidievoorwaarden op te nemen dat de websites van de voorzieningen toegankelijker worden gemaakt. Bovendien adviseert de Brede Raad 010 informatie niet alleen digitaal beschikbaar te maken, maar ook via flyers en deze in de huizen van de wijk neer te leggen.

⁴ Shared space = alles rijdt ongereguleerd door elkaar heen. VB hoofdingang EMC rijden fietsers ook over de plek waar voetgangers lopen.

⁵ SWD: Standaard Wegenbouw Details. De SWD bevat de gemeentelijke regelgeving voor de buitenruimte.

43. In haar afspraken met het welzijnswerk het aanbod van activiteiten in de Huizen van de Wijk betaalbaar te maken en houden, breder beschikbaar, dus niet alleen doordeweeks, maar ook in het weekend, en bereikbaar te maken. Bied een variëteit aan activiteiten voor diverse doelgroepen, specifiek voor mensen met psychische kwetsbaarheid.

Adviezen communicatie

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

44. 14010 toegankelijker te maken door een chatfunctie voor mensen met een auditieve beperking in te voeren.
45. (Loket)ambtenaren te trainen in het omgaan met mensen met een beperking. Maak daarbij gebruik van ervaringsdeskundigen en bijvoorbeeld de voorlichting en trainingen die MEE Rotterdam aanbiedt. Stel daarnaast een protocol op over hoe je omgaat met mensen met diverse beperkingen. Ook hiervoor heeft MEE Rotterdam voorlichtingsmateriaal.

3. Inleiding

Sinds de oprichting in 2015 heeft de Brede Raad 010 de inclusie van mensen met een beperking en toegankelijkheid hoog op de agenda staan. Niet voor niets is het VN-Verdrag over de rechten van mensen met een beperking één van de pijlers van de adviezen van de Brede Raad 010.

De basis op orde

De ratificatie van het VN-verdrag betekent dat Nederland ervoor moet zorgen dat mensen met een beperking gelijkwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving, net als ieder ander. En door de aanpassing van de grondwet (januari 2023)⁶ is discriminatie op grond van handicap zelfs expliciet verboden. Gelijke behandeling, inclusie, erbij horen, is hiermee een basisrecht. Van de gemeente Rotterdam vraagt dit dat ze bij het maken van beleid denkt aan *alle* Rotterdammers, dus dat ze inclusief beleid maakt. Beleid waarin zij ook rekening houdt met de gevolgen op de langere termijn. Pas dan kunnen we spreken van een toegankelijke stad waar iedereen onafhankelijk kan deelnemen. De gemeente Rotterdam is sinds 2018 één van de VNG-koplopergemeentes voor de uitvoering van het VN-verdrag, dit brengt de verantwoordelijkheid met zich mee om het goede voorbeeld te geven. En de verantwoordelijkheid om een bijdrage te leveren aan de inventarisatie over de stand van zaken van de uitvoering. Zo verbaasde het ons dat de gemeente Rotterdam geen bijdrage heeft geleverd aan [de jaarlijkse flitspeiling van Movisie](#). Het zou in onze ogen zeer waardevol zijn als de gemeente Rotterdam haar eigen beleid screent en vergelijkt met dat van andere gemeenten.

Toegankelijkheid voor iedereen

Het meest voorkomende knelpunt voor Rotterdammers met een beperking om mee te kunnen doen is de toegankelijkheid: fysieke toegankelijkheid van gebouwen en buitenruimte, sociale toegankelijkheid door bejegening en – digitale – informatietoegankelijkheid om te weten waar je terecht kunt met een (hulp)vraag.

Door de toenemende vergrijzing neemt het aantal mensen met een beperking toe: ouderen gaan slechter zien, horen en bewegen. Het zijn dus niet alleen de mensen met een beperking voor wie toegankelijkheid van belang is, maar ook senioren.

“Wat goed is voor iemand met een beperking, is goed voor iedereen!”

Een toegankelijke samenleving begint op school. Hierover zijn de afgelopen maanden belangrijke adviezen uitgebracht. Denk aan het rapport [‘Hoor mij en zie mij’](#)⁷ van de Kinderombudsman en de adviezen van Brede Raad 010 over [de fysieke toegankelijkheid van het onderwijs](#).⁸

En door de fysieke -, sociale - en informatie-toegankelijkheid loopt als rode draad – zeker de laatste jaren – financiële toegankelijkheid. Hoe minder mensen te besteden hebben, des te minder *kunnen* zij gebruik maken van vervoer, sporten, ergens een drankje drinken, of de hulpmiddelen hebben om gebruik te maken van technologie om informatie te vinden.

(On)behoorlijke levensstandaard

De afgelopen jaren, sinds de decentralisaties in 2015, ontvangen wij toenemend signalen dat de bestaanszekerheid van mensen met een beperking sterk in de knel komt. Er zijn voorbeelden van mensen die voeding of noodzakelijke medicatie niet meer kunnen betalen. Uit het [advies ‘Geen geld](#)

⁶ [Non-discriminatiegronden Grondwet uitgebreid met handicap en seksuele gerichtheid](#)

⁷ Kinderombudsman (2022) [Rapport Hoor mij en zie mij](#)

⁸ Brede Raad 010 (2022) [Een inclusief Rotterdam begint met fysiek toegankelijk onderwijs](#)

[maakt niet gelukkig](#)⁹ van de Brede Raad 010 bleek dat mensen met een beperking er de afgelopen jaren op achteruit zijn gegaan én een minder goede financiële positie hebben dan mensen zonder beperking. Dit is direct van invloed op de mogelijkheid tot deelname aan de samenleving en (mentale) gezondheid, kortom: de grond onder het dagelijks leven. En daarmee de kans om “van je klacht je kracht te maken!”.

Echte inclusie is nog ver weg. Samen met de stad heeft de Brede Raad 010 geïnventariseerd wat er goed gaat op het gebied van inclusie, wat er beter kan en waar de prioriteit voor 2023 en 2024 moet komen te liggen. Op basis van die input heeft de Brede Raad 010 dit advies geformuleerd.

⁹ Brede Raad 010 (2020) [Advies Geen geld maakt niet gelukkig](#)

4. Aanleiding en vraag

Sinds de ratificatie van het VN Verdrag in 2016 is de Brede Raad 010 een co-creatie traject gestart met de gemeente om de prioriteiten voor de Lokale Agenda Toegankelijkheid (LAT) te bepalen. Dit heeft geresulteerd in het gevraagde advies 'De LAT is de Start' in 2020. In 2018 vroeg de Brede Raad 010 de stad om input om de prioriteiten voor de LAT te bepalen. Nu, vier jaar verder, heeft de gemeente de Brede Raad 010, ten behoeve van de voortgangsrapportage en de plannen voor de komende jaren, verzocht te adviseren over de huidige inzet op toegankelijkheid.

Adviesaanvraag

De adviesaanvraag betreft de evaluatie van de huidige inzet op toegankelijkheid, waarbij de mogelijkheid wordt geboden tot bijstelling van acties naar aanleiding van gewijzigde omstandigheden en inzichten.

De adviesaanvraag is tweeledig:

- I. *Ten behoeve van de voortgangsrapportage LAT onderzoeken hoe de voortgang in de praktijk wordt ervaren door achterban. Hebben de LAT acties geleid tot zichtbare verbeteringen ten opzichte van een jaar geleden? Wat is er goed opgepakt en waar zijn er verbeteringen mogelijk?*
- II. *Ten behoeve van de fresh-up sessies en de mijlpalenplanning 2022/2023 onderzoeken welke acties er anno 2022 nodig zijn om de toegankelijkheid in de stad te verbeteren, en hier een prioritering in aan te brengen.*

Gehanteerde methode

Het adviesteam LAT van de Brede Raad 010 is op verschillende manieren in gesprek gegaan met Rotterdammers om te horen hoe het ervoor staat met inclusie in de stad en waar aandacht voor moet komen:

1. We hebben uitvraag gedaan bij de deelnemers van het digitale klankbord 'De stem van Rotterdam'. Hierbij hebben we aan de deelnemers gevraagd in hoeverre zij mee kunnen doen en in hoeverre een beperking of chronische ziekte hierbij een rol speelt.
2. We hebben een thema-middag georganiseerd en verschillende mensen uit Rotterdam uitgenodigd: ervaringsdeskundigen, professionals, ambtenaren en andere betrokkenen.
3. Er heeft een online meeting plaatsgevonden voor de mensen die niet bij de middag aanwezig konden zijn.

Onderstaande vragen hebben we hen gesteld.

Hoe ervaren mensen met een beperking inclusie in Rotterdam?

- Hoe gaat het nu?
- Wat kan er beter?
- Waar moet de komende jaren de focus op liggen?

Met deze activiteiten hebben we voornamelijk volwassen Rotterdammers met een beperking gesproken. Voor wat kinderen en jongeren nodig hebben om mee te doen, verwijzen we naar ons [advies Fysiek toegankelijk onderwijs](#) en het [Rapport Hoor mij en zie mij](#) van de Rotterdamse Kinderombudsman. De signalen die de Brede Raad 010 heeft binnengekregen, heeft het adviesteam in één hoofdthema; een behoorlijke levensstandaard en vijf sub thema's ondergebracht:

- Wonen
- Werken
- Vervoer/mobiliteit
- Vrije tijd
- Communicatie.

5. Ervaringen van Rotterdammers

Als een rode draad door alle ervaringen loopt de slechte financiële situatie van mensen met een beperking in de stad. We hoorden veel schrijnende ervaringen. Mensen met een beperking zijn er de afgelopen jaren fors op achteruitgegaan. Daarbij maken zij – in verschillende mate – meer kosten dan mensen zonder beperking. Die meerkosten worden echter niet (altijd) gecompenseerd terwijl zij, zeker sinds de invoering van de Participatiewet, wel als financieel gelijk worden behandeld. In het advies ‘Geen geld maakt niet gelukkig’ kaartte de Brede Raad 010 in 2019 deze onderbelichte vorm van uitsluiting al aan.

Ook tijdens de bijeenkomsten én uit de verhalen die de Brede Raad 010 daarover binnenkreeg, blijkt dat het wel of niet hebben van financiële middelen een belangrijke factor is om mee te kunnen doen of niet. En dat geldt dus nóg sterker voor mensen met een beperking.

“Ik kan geen zware dingen tillen vanwege de reuma in mijn schouder. Een standaard blindenstok is te zwaar. Vroeger kreeg ik van de zorgverzekering een ultraflex stok: die is veel lichter. Maar die kost wel 200 euro meer dan een standaard stok en die wordt nu niet meer vergoed. Mijn oude is nu zeven jaar oud en het elastiek is kapot. Mijn huisarts heeft een speciale brief geschreven dat ik die ultraflex stok echt nodig heb. Maar de zorgverzekeraar zegt: die vergoeden we niet meer. Ik maak me veel zorgen hierover. Straks kan ik helemaal niet meer naar buiten.”

Artikel 28 van het VN Verdrag over de rechten van personen met een handicap gaat over een behoorlijke levensstandaard voor henzelf en voor hun gezinnen met inbegrip van voldoende voeding, kleding en huisvesting en over de voortdurende verbetering van hun levensomstandigheden.

Verder lieten de ervaringen van deze Rotterdammers zich indelen in de thema’s: wonen, werken, vervoer/mobiliteit, vrije tijd en communicatie. Wij beseffen dat deze thema’s niet de volledige Lokale Agenda Toegankelijkheid van de gemeente dekken, of überhaupt ‘inclusie’. Ons uitgangspunt zijn de ervaringen uit het dagelijks leven; daar zijn de thema’s met elkaar verbonden. Als er op één thema obstakels zijn, dan heeft dat direct effect op de andere thema’s. Over de vijf gekozen thema’s kreeg de Brede Raad 010 de meeste signalen én deze thema’s passen binnen de scope van de Brede Raad 010.

Artikel 9 uit het VN Verdrag over de rechten van personen met een handicap gaat over de fysieke toegankelijkheid van gebouwen en buitenruimte en de sociale toegankelijkheid, waaronder bejegening en communicatie.

Voor Rotterdammers blijkt steeds weer hoe belangrijk het is dat zij zelf, als persoon, centraal staan. Te vaak staat de beperking centraal. Een mens met een beperking is in de eerste plaats mens. Een beperking is slechts een onderdeel van de persoon.

“Mensen zien mij als ‘de blinde’. Maar ik ben zoveel meer dan die beperking: ik ben een vrouw, houd van cultuur, van sociale contacten. Ik ben ondernemend, sportief en ambitieus. Ik ben politiek en maatschappelijk betrokken. Waar blijft dat alles, als ik word benaderd op basis van mijn beperking? Ik wil gewoon, net als ieder ander mens, mee kunnen doen!”

Van belang is te kunnen gaan en staan waar je wilt, óók als je moeilijk kunt gaan, staan, zien of horen. Een inclusieve stad is toegankelijk voor iedereen. Daar gaat het niet meer om aanpassingen, maar om échte inclusie waarbij gebouwen, openbare ruimte, voorzieningen, de informatie is zodanig ingericht dat iedereen er toegang toe heeft zonder obstakels te ervaren.

“Wat goed is voor iemand met een beperking, is goed voor iedereen!”

Adviezen Algemeen

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

Maak inclusief beleid. Beleid dat rekening houdt met alle Rotterdammers en met de gevolgen op de langere termijn.

Een behoorlijke levensstandaard te garanderen voor mensen met een beperking en dit toe te voegen als eerste prioriteit aan de LAT.

Zich uit te spreken over het belang van inclusie en toegankelijkheid op te nemen in al het nieuw te maken beleid.

Awareness/bewustwording te verbeteren intern bij de gemeente maar ook bij Rotterdammers in het algemeen.

Toegankelijkheid openlijk te omarmen met voorlichting en de zichtbaarheid van mensen met een beperking te vergroten in de lokale media.

Zelf voortrekker te zijn en het goede voorbeeld te geven.

Bij aanbesteding voorwaarden te stellen aan de toegankelijkheid.

Monitor en vergelijk de voortgang van de Rotterdamse LAT met Lokale inclusie agenda's van andere gemeenten. Door bijvoorbeeld deel te nemen aan de jaarlijkse flitspeiling van Movisie

5.1 Wonen

Een geschikt huis bevordert de zelfredzaamheid, waardoor mensen met een beperking minder vaak een beroep op anderen hoeven te doen. Dit is van groot belang om deel te kunnen nemen aan de samenleving. Zij hebben het recht om zelf te kunnen kiezen waar zij wonen en met wie. Zij moeten gebruik kunnen maken van diensten en faciliteiten die voor iedereen bedoeld zijn.

Artikel 19 uit het VN Verdrag over de rechten van personen met een handicap gaat over zelfstandig wonen. Zijn er bijvoorbeeld voldoende toegankelijke en/of aanpasbare huur- en koopwoningen in verschillende prijsklassen? En hoe is het gesteld met de woonveiligheid?

Rotterdammers maken zich zorgen over wonen. In het advies 'De LAT is de start' benoemden we al een tekort aan betaalbare én toegankelijke woningen. Dit tekort is de afgelopen jaren toegenomen en blijft daarom één van de belangrijkste aandachtspunten die de gemeente volgens Rotterdammers moet aanpakken.

Tekort aan betaalbare woningen

Rotterdammers vertellen dat zij zich zorgen maken over de betaalbaarheid van (geschikte) woningen. Er is meer behoefte aan sociale huurwoningen. Ook de verplichte servicekosten spelen Rotterdammers parten. Behalve over de voor veel Rotterdammers (te) hoge huur en servicekosten, maken Rotterdammers zich zorgen over de rekeningen die gemoeid zijn met wonen, zoals de energierekening.

De Rotterdammers met een beperking die wij spraken, hadden vrijwel allemaal een sociale huurwoning en een hoge energierekening, mede doordat hun woning slecht geïsoleerd is. Tegelijkertijd gebruiken Rotterdammers met een beperking vaak méér energie dan mensen zonder beperking. Zo moet iemand die afhankelijk is van zijn of haar scootmobiel deze opladen: hogere energiekosten. Mensen met reuma hebben een groot belang bij een verwarmd huis: hogere stookkosten. Mensen met een beperking kunnen vaker niet of minder werken dan mensen zonder beperking. Daardoor zijn zij meer thuis en hebben zij een hogere energierekening. De kwaliteit van beschikbare woningen is nog te vaak onder de maat. Ze zijn slecht geïsoleerd, waardoor de energierekening hoog is; voor veel Rotterdammers té hoog.

“Ik wil heel graag mijn huis beter isoleren. Maar ik heb daar het geld niet voor. En ik kan ook niet het bedrag voor zonnepanelen voorschieten. Ondertussen stijgt mijn energierekening. Ik word er moedeloos van.”

Dit geldt zowel voor (sociale) huurwoningen waar corporaties verantwoordelijk zijn voor de verduurzaming en isolatie van de woningen, als voor koopwoningen van Rotterdammers met weinig inkomsten. Zo zijn er talloze voorbeelden te noemen die Rotterdammers aandragen. Van belang dus om júst hun woningen goed te isoleren en verduurzamen.

Tekort aan aangepaste of aanpasbare woningen

Behalve een tekort aan betaalbare woningen is er een tekort aan aangepaste of aanpasbare woningen. Waar het voor veel Rotterdammers al lastig is om een geschikte woonruimte te vinden, is dat voor Rotterdammers met een beperking nóg lastiger.

“Ik wacht nu al 15 jaar!”

Terwijl je met een beperking vaak niet de luxe hebt om te wachten, omdat je woning niet meer geschikt is om in te wonen. Dit begint al bij Woonnet Rijnmond: de website¹⁰ is niet goed toegankelijk. En voor mensen die een aangepast huis nodig hebben, is niet duidelijk welke aanpassingen wel of niet in de woning aanwezig zijn.

“Ik sta ingeschreven bij Woonnet Rijnmond. Ik zit in een rolstoel en heb een aangepaste woning nodig. Maar op Woonnet Rijnmond staat niet aangegeven of een woning toegankelijk is. Ik zit nu klem: ik moet reageren op woningen, maar als ik er te veel afwijs, word ik van de lijst gehaald.”

Ook is er behoefte aan meer voorlichting en bekendheid over de manier van toewijzing van woningen.

¹⁰ Zie [Woonnet Rijnmond](#)

“Ik kreeg 17 woningen aangeboden, die allemaal niet voldeden aan de eisen van het sterrenstelsel. Je mag er maar drie afwijzen, anders heb je een probleem. Bij mij werden de huizen door de Wmo-adviseurs afgewezen, maar ik weet van verschillende mensen die nu geen aanpassingen krijgen omdat ze een ‘verkeerd’ huis hebben geaccepteerd.”

Soms is een appartement voor één of twee personen nog wel te vinden, maar het vinden van een aangepast huis voor bijvoorbeeld een vierpersoonshuishouden is extreem moeilijk.

Voorkom dure aanpassingen

Rotterdamers vinden het belangrijk dat er meer aandacht komt voor de verduurzaming van woningen en Wmo-voorzieningen én dat er meer toegankelijke woningen worden gebouwd. Er worden nog altijd (veel meer) woningen gebouwd die niet toegankelijk zijn. Zodra iemand een beperking krijgt of slecht ter been raakt, is de keuze te verhuizen, met een minimale verhuisvergoeding, of de woning aan te passen. Hoe meer levensloopbestendig (toegankelijk) wordt gebouwd, des te minder aanpassingen én onnodige verhuizingen uit de vertrouwde omgeving met verlies van mantelzorg en sociale contacten nodig zijn. Er worden geen woningen specifiek voor gehandicapten (voorheen MIVA-woningen) meer gebouwd. Dit ervaren zij als een groot gemis. Toegankelijk en aanpasbaar bouwen heeft veel voordelen. Mensen hoeven niet meer te verhuizen als zij een beperking krijgen. Er hoeven geen dure aanpassingen achteraf te worden gedaan.

“Wat goed is voor mensen met een beperking, is goed voor iedereen!”

Ook gebeurt het volgens Rotterdamers dat trapliften worden weggegooid in plaats van hergebruikt. Wanneer iemand met een beperking overlijdt of verhuist en hij of zij heeft een traplift, gebeurt het nu dat de aangepaste woning niet automatisch naar iemand met een beperking gaat. Zo verdwijnen aangepaste woningen van de woningmarkt.

“Boven mij woonde een mevrouw met een beperking. Het huis was helemaal aangepast. Toen die mevrouw wegging, weet ik dat verschillende mensen met een beperking erop hebben ingeschreven. Maar er zit nu iemand zonder een beperking. Alle aanpassingen zijn weggehaald. Dat is toch zonde?”

Ook vragen Rotterdamers meer aandacht voor visuele toegankelijkheid: het is belangrijk dat de entree goed verlicht is, de trappen goed gemarkeerd zijn en de liften volgens de officiële regelgeving worden gebouwd.

Volgens Rotterdamers zou het helpen als gebouwen en woningen vóór de bouw (op tekening) getoetst worden op toegankelijkheid, en dat toegankelijkheid wordt opgenomen in het Programma van Eisen. Maar dat gebeurt op dit moment niet; zolang een bouwwerk voldoet aan de minimale toegankelijkheidseisen in het Bouwbesluit, beschouwen overheden dit als voldoende.

Aandacht besteden aan toegankelijkheid in de opleiding voor architecten zou uitkomst bieden. Zo kan de mogelijkheid een deelcertificaat op toegankelijkheid te behalen architecten stimuleren om bij het ontwerpen van een woning of gebouw toegankelijkheid als vast onderdeel te integreren in het ontwerp. Hier is een grote slag in te maken door levensloopbestendig te bouwen, aangepaste woningen aan mensen met een beperking toe te wijzen én Wmo-voorzieningen als een traplift te hergebruiken. Toegankelijkheid zou een vast agendapunt moeten zijn bij nieuwbouw. Bij toegankelijk wonen hoort ook de buitenruimte. Immers, een ontoegankelijke buitenruimte maakt een toegankelijke woning uiteindelijk ontoegankelijk.

Toegankelijke leefomgeving

Het gaat niet alleen om een toegankelijke woning, maar ook om een toegankelijke leefomgeving, zodat je zelf je boodschappen kunt doen, de huisarts of fysiotherapeut kunt bezoeken of naar het wijkcentrum en de bibliotheek kunt gaan. Ook het doen van vrijwilligerswerk of een kopje koffiedrinken bij de burens hoort daarbij. Zolang de meeste woningen standaard ontoegankelijk of niet aanpasbaar worden gebouwd, blijft het voor mensen die aan een rolstoel gebonden zijn onmogelijk om onafhankelijk deel te nemen aan de samenleving. En als een woning toegankelijk is, maar er geen voorzieningen zijn in de buitenruimte, zoals een aangepaste bushalte of afritten, kun je niet deelnemen aan de samenleving. Een tekort aan toegankelijkheid in de buitenruimte en voorzieningen maakt zo een geschikte woning ongeschikt.

Volgens Rotterdammers is er nauwelijks regelgeving en handhaving op toegankelijkheid. Een voorbeeld is de bouwplaats van het oude postkantoor aan de Coolsingel. Voor mensen met een beperking, zowel in een rolstoel als met een visuele beperking, is het ondoenlijk om hier te navigeren en zich te verplaatsen. Er staan geen alternatieve routes aangegeven. Ook wordt bij onderhoud aan de buitenruimte (bv: opnieuw bestraten van een straat) te weinig rekening gehouden met toegankelijkheid voor *iedereen*.

Positief is dat sinds 2021 de NEN-normen¹¹ zijn aangepast: zo moeten trappen herkenbaarder zijn voor visueel beperkte mensen.

Adviezen Wonen

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

Meer toegankelijke woningen te creëren door *universal design* als uitgangspunt te nemen bij nieuwbouw van gebouwen en woningen.

Bouwtekeningen voorafgaand aan vergunningverlening te laten toetsen door ervaringsdeskundigen op toegankelijkheid.

Ervoor te lobbyen dat het Bouwbesluit wordt aangepast en dat de NEN-normen worden aangescherpt aan de actuele ontwikkelingen van hulpmiddelen.

Meer voorlichting te geven over de toekenning van geschikte woningen en de stappen die daarvoor moeten worden genomen.

Eisen te stellen ten aanzien van aanpasbaar bouwen en toegankelijkheid bij het verkopen van grond aan projectontwikkelaars.

Om bij Woonnet Rijnmond 'toegankelijkheid' van de woningen als aparte categorie te omschrijven en om bij de woningen aan te geven welke aanpassingen aanwezig zijn.

De bereikbaarheid van voorzieningen in de wijken te verbeteren, te beginnen met alle Huizen van de Wijk.

Zelf het goede voorbeeld te geven en ervoor te zorgen dat al het gemeentelijk vastgoed goed toegankelijk is voor mensen met een beperking.

¹¹ NEN-normen: landelijke normen onder meer voor toegankelijkheid in woningen en gebouwen. Zie ook de website van de NEN <https://www.nen.nl/>

Om duurzaam wonen als uitgangspunt te nemen voor haar woonbeleid, door:

- a. Levensloopbestendig te bouwen (universal design).
- b. Aangepaste woningen te 'hergebruiken' door deze na gebruik opnieuw aan een persoon die een aangepaste woning nodig heeft toe te wijzen.
- c. Wmo-voorzieningen zoals trapliften te hergebruiken.

Een adequate energievergoeding te hanteren voor mensen met een beperking en/of chronische ziekte die meer energie verbruiken dan een persoon zonder beperking/chronische ziekte.

5.2 Werken

Werk waar je voldoening uit haalt, je kwaliteiten kunt inzetten en een inkomen mee verdient. Dat is bepalend voor de plek die je inneemt in de samenleving. Mensen die willen werken, moeten ook kunnen werken. Mensen met een beperking zitten vaker zonder werk dan andere mensen. Ook zij hebben recht op werk dat bij hen past. In een inclusieve arbeidsmarkt hebben werkzoekenden met een beperking dezelfde kans op een baan als werkzoekenden zonder beperking. De inclusieve arbeidsmarkt is naadloos verbonden met de inclusiviteit van het onderwijs. Zolang kinderen met een beperking niet op een reguliere school onderwijs volgen, groeien zij afgezonderd van hun leeftijdsgenoten op. Gescheiden opgroeien is een valse start.

Artikel 27 van het VN Verdrag over de rechten van personen met een beperking heeft betrekking op werk en werkgelegenheid. Het gaat om het recht van personen op werk op voet van gelijkheid met anderen.

Rotterdamers merken dat er de afgelopen jaren veel is geïnvesteerd in een inclusieve arbeidsmarkt. Er is steeds meer aandacht voor, er wordt beter geluisterd naar wat nodig is, er zijn meer specifieke banen voor mensen met een beperking, en de voorzieningen en aanpassingen zijn steeds beter. Een aantal grote werkgevers springt eruit qua inclusief werkbeleid. De gecreëerde banen zijn wel wat eenzijdig en het zou mooi zijn als het makkelijker wordt gemaakt voor kleinere werkgevers en sociaal ondernemers om banen te creëren voor mensen met een beperking. Voor hoger opgeleide Rotterdamers in het Doelgroepregister¹² is de situatie verbeterd. Voor lager opgeleide Rotterdamers is de situatie soms juist slechter geworden. En voor hoger opgeleide Rotterdamers met een beperking die niet in het Doelgroepregister staan, is het sinds de Participatiewet en de Wet banenafpraak moeilijker geworden om een baan te vinden. Zij zijn erop achteruitgegaan sinds de invoering van de Participatiewet.

Bij het thema 'werk' komt het thema 'onderwijs' veelvuldig aan bod, omdat deze met elkaar te maken hebben. Volgens Rotterdamers komt er iets meer aandacht voor inclusief onderwijs. Als voorbeeld hiervan wordt de samenwerking van Stichting BOOR¹³ en het Albeda college genoemd. Zij hebben georganiseerd dat VSO-leerlingen¹⁴ van 3 mavo en 4 havo vast gaan wennen op het MBO.

¹² Doelgroepregister: Het doelgroepregister is een register waarin mensen staan die vallen onder de doelgroep van de banenafpraak. De banenafpraak is een afspraak tussen het kabinet en werkgevers om te zorgen voor extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking.

¹³ [Stichting BOOR](#) verzorgt het openbaar (speciaal) basisonderwijs, voortgezet onderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs in Rotterdam.

¹⁴ VSO: Voortgezet Speciaal Onderwijs

De Brede Raad 010 heeft in 2022 de gemeente geadviseerd over de fysieke toegankelijkheid van het onderwijs in Rotterdam.¹⁵ De Kinderombudsman Rotterdam beschrijft in haar rapport 'Hoor mij en zie mij'¹⁶ ook wat er moet verbeteren in de stad.

Onderwijs

Het onderwijs is het voorportaal van (betaald) werk. Van belang dus, dat toegankelijkheid in het onderwijs standaard geregeld is. Momenteel is het onderwijs helaas nog niet standaard goed toegankelijk. Terwijl dit de eerste stap is om echte inclusie van mensen met een beperking in de samenleving te creëren.

“Als een leerling of een docent met een fysieke beperking niet eens binnen kan komen, dan kom je nooit verder met elkaar. Fysieke toegankelijkheid moet minimaal te realiseren zijn. Puur een fysieke beperking zou geen obstakel mogen zijn.”

Het passend onderwijs geeft niet alle kinderen de hulp en ondersteuning die zij nodig hebben. Daarnaast zorgt het voor parallelle werelden: het speciaal en regulier onderwijs zijn twee werelden die naast elkaar bestaan en dit is geen inclusie.

Bewustwording

Vaak is een fysieke beperking duidelijk zichtbaar. Dat geldt niet voor psychische problemen, waarop ook nog eens een taboe rust. Het is van belang meer aandacht en bekendheid te creëren voor mensen met psychische problemen. Landelijk is het aantal volwassenen met een angststoornis, depressieve stoornis en stoornis in het gebruik van alcohol en drugs in de afgelopen twaalf jaar sterk gestegen: van 18% van de volwassen Nederlanders (18 tot 75 jaar) in 2010 naar 26% in 2022.¹⁷ Daarom vinden Rotterdammers het belangrijk dat er meer bekendheid/bewustwording komt over neurodiversiteit¹⁸, mentale problematiek en mentale gezondheid.

Een eerste stap is het verbeteren van awareness/bewustwording. Daarvoor is voorlichting nodig over stoornissen en wat dat betekent voor je dagelijkse leven. Pas met die bewustwording kan je meer inclusie in algemeen beleid verwerken. En meer specifiek inzoomen en focussen op de mogelijkheden die mensen hebben in plaats van hun onmogelijkheden.

Toeleiding

Rotterdammers vinden het belangrijk dat het duidelijk is voor mensen met een beperking waar ze hulp kunnen krijgen bij het zoeken naar een baan. Ook is behoefte aan meer deeltijdvacatures.

“Toen het me maar niet wilde lukken om werk te vinden was het voor mij totaal onduidelijk dat, én wáár ik hulp kon vragen bij het vinden van een baan. Ik was ook graag met iemand in gesprek gegaan over de mogelijkheden om als ZZP'er aan de slag te gaan. Dan kan ik zelf alles regelen wat ik nodig heb.”

Rotterdammers pleiten voor meer maatwerk. Er moet meer aandacht zijn voor het maken van een echte match tussen de mogelijkheden van mensen met een beperking en daarbij passend werk. Ook moet er meer aandacht komen voor ondersteuning bij andere zaken van het leven, zoals hulp

¹⁵ Brede Raad 010 (2022) [Een inclusief Rotterdam begint met fysiek toegankelijk onderwijs](#).

¹⁶ Gemeentelijke kinderombudsman (2022) [Hoor mij en zie mij](#).

¹⁷ <https://www.trimbos.nl/>

¹⁸ Neurodiversiteit betekent eenvoudigweg dat er verschillen zijn tussen de breinen van mensen en dus verschillende manieren van denken en leren. Het standaardbrein bestaat niet.

met budgetteren/financiën en aanvragen van voorzieningen. De gemeente zou werkgevers kunnen ondersteunen bij het realiseren van werkplekaanpassingen.

Werk = vooruitgang?

Voor Rotterdammers blijft de stap van uitkering naar werk risicovol:

“Op het moment dat ik ga werken, ga ik er financieel direct op achteruit. Vergoedingen en toeslagen vallen weg en mijn inkomsten zijn lager dan als ik niet werk.”

De voorloper van werk waar je van rond kunt komen, is een bijbaantje. Wij horen echter van studenten met een beperking dat het voor hen niet mogelijk is bij te verdienen. Er bestaat een mogelijkheid voor studenten met een beperking om een studietoeslag aan te vragen ter compensatie hiervoor, maar deze regeling is bij weinigen bekend.

Meer diversiteit in werk

Het is mooi om te zien hoe een aantal grote bedrijven zich inzet voor het creëren van banen. De functies die zij creëren zijn echter vaak eenzijdig. Het gaat over het algemeen over inpakwerkzaamheden of vakkenvullen. Meer diversiteit in werkzaamheden is te vinden bij kleine werkgevers en sociale ondernemers. Voor hen is het creëren van banen voor mensen met een beperking echter vaak te omslachtig en financieel niet haalbaar.

Instroom, doorstroom en perspectief

Rotterdammers hebben behoefte aan betere doorstroming van vrijwilligerswerk naar een betaalde functie. Ook wensen zij meer informatie over waar en hoe je een passende baan kunt vinden. Er moeten meer kansen komen voor freelancers, zzp'ers en ondernemers met een beperking en meer kansen voor mensen met een beperking die buiten het Doelgroepregister vallen.

Ook kan de gemeente meer doen om de vrijwilligersfuncties van mensen met een beperking om te zetten naar betaalde functies. Zo ontstaan doorgroeimogelijkheden. Rotterdammers vertellen dat zij behoefte hebben aan meer perspectief.

Rotterdammers vinden het belangrijk dat meer werkgevers *ervoor gaan*: zich echt verbinden aan het bieden van kansen voor mensen met een beperking.

Verder vragen Rotterdammers aandacht voor de kansen van ZZP'ers, freelancers en ondernemers met een beperking. Zij hebben nu bijvoorbeeld minder recht op voorzieningen van het UWV dan mensen met een beperking in loondienst. En dat terwijl zij minder kosten als het gaat om bijvoorbeeld job coaching of aanpassingen op de werkvloer.

Geef het goede voorbeeld

De overheid loopt nog altijd achter op het bedrijfsleven in het creëren van banen voor mensen met een beperking. Van belang is dat de gemeente het goede voorbeeld geeft.

Voor de positie van mensen met een beperking op de werkvloer zou het goed zijn als meer mensen met een beperking in leidinggevende functies werkzaam zijn. De gemeente kan zelf het goede voorbeeld geven en zo uitdragen dat inclusief werkbeleid de norm is.

Belangrijk is dat minder focus komt te liggen op wat iemand met een beperking niet kan, maar juist meer aandacht voor wat iemand wél kan en daar een baan bij te ontwikkelen. Ook zou er meer focus moeten liggen op competenties in plaats van op opleiding.

Een eerste stap is te zorgen dat iedereen met een (fysieke) beperking daadwerkelijk een gebouw in kan, en dat er toegankelijke, aanpasbare werkplekken beschikbaar zijn. Het is daarom belangrijk alle gebouwen die in het beheer zijn van de gemeente, fysiek toegankelijk te maken en bij nieuwbouw standaard toegankelijkheid in het pakket van eisen op te nemen.

Wettelijk kader

Binnen de Participatiewet moet meer maatwerk komen dit signaleert de nationale Ombudsman.

“De overheid dient te heroverwegen wat de juiste manier is om jongeren met een beperking betaald werk te laten verrichten. De huidige arbeidsmarkt lijkt hiervoor genoeg mogelijkheden te bieden. Op dit moment gaat de overheid ervan uit dat deze jongeren op dezelfde manier als alle andere mensen deel uit kunnen maken van de maatschappij. De gezondheidsproblemen waar zij mee kampen, zorgen er echter voor dat hun mogelijkheden niet hetzelfde zijn. Dit maakt ook dat jongeren met een beperking eigenlijk niet thuishoren in de Participatiewet.”¹⁹

Adviezen Werken

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

- Om bij de gesprekken met de VNG over de wijzigingen in de Participatiewet extra aandacht te besteden aan het oplossen van de negatieve gevolgen voor de inclusie en financiële positie van mensen met een beperking.
- Om in de begeleiding van Rotterdammers met een beperking naar en op de arbeidsmarkt te beginnen bij wat zij wel kunnen en waar hun competenties en mogelijkheden liggen.
- Om de toegankelijkheid van het regulier onderwijs te verbeteren en het advies van de Brede Raad 010 over toegankelijk onderwijs²⁰ uit te voeren.
- Om samen met vrijwilligersorganisaties en ervaringsdeskundigen te onderzoeken hoe doorstroming van het vrijwilligerswerk naar een betaalde functie mogelijk gemaakt kan worden en hier vervolgens inzet op te plegen.
- Om duidelijker te communiceren aan werkzoekenden met een beperking waar zij hulp en ondersteuning kunnen krijgen bij het vinden van een passende baan.
- Om het voor mensen met een beperking die werken als ZZP'er of ondernemer gemakkelijker te maken om aanpassingen en aanvullingen te krijgen die nodig zijn om te werken.
- Om de behoeften te inventariseren van de groep mensen met een beperking die sinds de invoering van de Participatiewet net niet beperkt genoeg zijn voor extra voorzieningen en ondersteuning en op basis daarvan het beleid aan te passen.
- Om voor mensen met een beperking te waarborgen dat de stap naar een baan niet zal betekenen dat zij per saldo minder inkomsten zullen hebben.

¹⁹ Nationale Ombudsman (2022) [Rapport: Meedoen zonder beperkingen](#)

²⁰ Brede Raad 010 (2022) [Een inclusief Rotterdam begint met fysiek toegankelijk onderwijs](#)

Zelf het goede voorbeeld te geven door er garant voor te staan dat al het gemeentelijk vastgoed en de daarbij behorende buitenruimtes fysiek toegankelijk worden gebouwd en gemaakt.

Zelf het goede voorbeeld te geven door zichzelf ten doel te stellen om een x aantal mensen met een beperking in dienst te nemen voor een regulier salaris, dus niet salarisschaal A.

Zelf het goede voorbeeld te geven door bij de werving voor personeel voor leidinggevende posities bij gelijke geschiktheid te kiezen voor werknemers met een beperking.

5.3 Vervoer / mobiliteit

Vervoer gaat over verplaatsen van A naar B. Mensen met een fysieke of visuele beperking ervaren nog altijd veel belemmeringen om zich te verplaatsen. Het hebben van een beperking maakt mensen afhankelijk van de inrichting van de buitenruimte, de toegankelijkheid van het Openbaar Vervoer (OV) en/of het beschikbare doelgroepenvervoer. Spontaan reizen is meestal geen optie. Dit bepaalt of beperkt deelname aan de samenleving.

Artikel 20 van het VN Verdrag over de rechten van personen met een handicap gaat over het zo zelfstandig mogelijk kunnen reizen van personen met een handicap en heeft betrekking op de inrichting van de buitenruimte, het gebruik van het openbaar vervoer en het doelgroepenvervoer en het verkrijgen van mobiliteitshulpmiddelen zoals een rolstoel.

Voor Rotterdammers met een beperking is de toegankelijkheid van de buitenruimte en het openbaar vervoer essentieel voor deelname aan de maatschappij. Daarom zou het vervoer beschikbaar, toegankelijk, veilig, schoon, duurzaam, voldoende divers, betaalbaar moeten zijn. Rotterdammers zijn niet positief over het vervoer in de stad. Rotterdammers zien een sterke verslechtering van de toegankelijkheid van het openbaar en doelgroepenvervoer de afgelopen tien jaar. Volgens Rotterdammers is het hard nodig dat de gemeente écht inclusief gaat denken en dat zij accepteert dat hier kosten aan verbonden zijn: kosten die zich uiteindelijk terug zullen betalen doordat mensen met een beperking minder afhankelijk worden. Toch zijn er ook lichtpuntjes te benoemen: Rotterdammers ervaren de wijkbus als positief en over de chauffeurs zijn zij soms óók tevreden.

Toegankelijkheid buitenruimte

De grote hoeveelheid bouwprojecten in de stad wordt als groot obstakel ervaren. De regels om de toegankelijkheid rond deze locaties te garanderen worden niet of nauwelijks toegepast. Zo zijn looplijnen en alternatieve routes niet duidelijk en worden op- en afritten niet aangepast. De terrassen van de horeca worden steeds groter waardoor. Dit belemmert de doorgang voor mensen met een beperking. De veiligheid komt in het geding.

“Zeg dan gewoon hardop dat je het economisch belang boven dat van mensen met een beperking stelt.”

De ervaring van de Rotterdammers die wij spraken is dat de fysieke toegankelijkheid in de stad slechter wordt. Iemand verzucht:

“En dan roepen ze in Rotterdam dat we een beleid hebben dat wandelen stimuleert ...”

Verzakte stoepen en slecht getegelde paden zijn een ramp als je in een rolstoel zit. De laatste jaren vormt de opkomst van deelscooters en fietsen een groot obstakel in de buitenruimte. Regelmatig staan ze midden op de stoep geparkeerd. Zowel voor mensen in een rolstoel of rollator als voor mensen met een visuele beperking is dit zeer gevaarlijk. Ook foutgeparkeerde auto's en afval dat naast stortbakken wordt geplaatst zorgen regelmatig voor obstakels op het trottoir.

“Voor ik in een scootmobiel belandde, dacht ik ook niet na bij elk obstakel.”

Veel Rotterdammers staan er niet bij stil dat hun gedrag een sta in de weg is voor mensen met een beperking. De gemeente zou hier meer aandacht voor moeten vragen.

In het buitenland ziet men voorbeelden waar het beter is. In Keulen is de deelstep prima gereguleerd. Vaak zijn er betere looplijnen, meer parkeerruimte voor mensen met een beperking, gratis vervoer voor mensen met een beperking.

Aanpassen richtlijnen

In de loop der jaren zijn de maten van hulpmiddelen veranderd. Steeds vaker wordt er bijvoorbeeld een bredere rolstoel of scootmobiel geadviseerd. De oude maatvoering wordt vaak nog gebruikt voor het maken van aanpassingen, deze zal moeten worden bijgesteld.

Dit geldt ook voor de maatvoering in het openbaar vervoer. De gemeente zou moeten lobbyen bij de overheid voor het aanpassen van de richtlijnen voor de toegankelijkheid zodat deze onder andere ook in het openbaar vervoer worden toegepast.

Doelgroepenvervoer

Doelgroepenvervoer biedt mensen van jong tot oud die zich niet met het reguliere openbaar vervoer of andere vervoersmiddelen kunnen verplaatsen, de mogelijkheid om van A naar B te reizen. Voor de mensen die hiervan afhankelijk zijn, is het vaak de enige manier om te reizen en ze zijn er dus voor hun participatie van afhankelijk. Zoals bleek uit de ervaringen van Rotterdammers gaat het slecht met het doelgroepenvervoer. De taxi's rijden niet op tijd, er is voorrang voor het leerlingenvervoer, chauffeurs gedragen zich slecht, de communicatie van Trevvel is slecht en het is te duur. De regeling voor het leerlingenvervoer waarmee ouders voor € 5 per rit vervoer zelf mogen organiseren, is bij velen niet bekend. Dat het leerlingenvervoer voorrang krijgt, is gelet op het belang van kinderen die naar school moeten, is tijdelijk begrijpelijk. Dat het overige doelgroepenvervoer hierdoor nu al ruim een half jaar in de ochtend en middag op aanvangs- en sluitingstijden van scholen stilstaat, gaat te ver en duurt te lang.

“Na twee uur wachten op Trevvel neem je dan toch maar een taxi, terwijl ik die eigenlijk helemaal niet kan betalen.”

Daarom pleiten de Rotterdammers voor hardere en meer eisen in de aanbesteding van het doelgroepenvervoer en voor controle op de uitvoering hiervan. Eén van die eisen is het trainen van chauffeurs op sociale en fysieke toegankelijkheid.

“Er zijn chauffeurs, die vanwege hun geloof vrouwen niet aan mogen raken en mij dus niet aan de arm kunnen begeleiden. Dat voelt heel onveilig voor mij. Ze zeggen dan: “recht door, recht door, recht door.” Ik stoot me dan overal tegen. Twee keer is het me nu al gebeurd dat ik mijn gezicht bijna kapot heb gevallen doordat ik niet goed begeleid werd.”

Ander knelpunt dat Rotterdammers signaleren is het meereizen van een begeleider. Nu moet daarvoor betaald worden, terwijl het voor sommige Rotterdammers de enige manier is om ergens te komen. Dit zou dus gratis moeten zijn.

Leerlingenvervoer moet meer flexibel zijn. Nu moeten leerlingen bijvoorbeeld op school blijven wachten als een les uitvalt.

Over de knelpunten bij doelgroepenvervoer sprak de Brede Raad 010 in het najaar 2022 met wethouder Maarten Struijvenberg en Kinderombudsman Stans Goudsmit. Samen droegen de Brede Raad 010 en de Kinderombudsman oplossingen aan ter verbetering van het doelgroepenvervoer. Ook sprak één van onze leden in tijdens de Commissie Zorg Welzijn Cultuur en Sport²¹, ZWCS. Gesprekken met de huidige wethouder Ronald Buijt zijn nog gaande. Helaas is er nog nauwelijks verbetering zichtbaar.

Openbaar vervoer

Maar ook in het openbaar vervoer maken Rotterdammers nog steeds veel obstakels mee. Bus- en tramlijnen die worden opgeheven.

“Er wordt dan als argument gebruikt dat er te weinig passagiers zijn. Maar ‘openbaar vervoer’ betekent toch dat het voor iedereen mogelijk moet zijn? Nu zijn er wijken waar je nauwelijks nog vandaan of heen komt.”

Mensen maken van alles mee; chauffeurs die niet bereid zijn planken uit te leggen voor een scootmobiel, hellingen die te steil zijn, liften bij metrostations die niet werken en andere kapotte voorzieningen zoals toiletten.

Voor de participatie van Rotterdammers met een beperking is het cruciaal dat het openbaar vervoer goed toegankelijk is en daar ligt een gezamenlijke visie met alle verantwoordelijke partijen aan ten grondslag. De gemeente Rotterdam heeft invloed op het openbaar vervoer door het maken van afspraken met de aanbieders. Daarom vinden Rotterdammers het belangrijk dat er meer voorwaarden komen voor de toegankelijkheid, waaraan een vervoerder moet voldoen. Het moet gemakkelijker worden om te trainen en oefenen met het reizen met openbaar vervoer. Hierdoor worden mensen met een beperking minder afhankelijk van het doelgroepenvervoer en verbetert de participatie. MEE Rotterdam-Rijnmond leert kinderen zelfstandig te reizen in het programma ‘MEE op weg.’ Dit geeft grote voordelen in de ontwikkeling tot zelfstandigheid en wordt als zeer positief ervaren. Wens is om dit op grotere schaal toe te passen.

Parkeerbeleid

Misbruik vergunning gehandicaptenparkeerplaatsen (GPP's)

Parkeerplaatsen in het algemeen zijn schaars in Rotterdam, en parkeren is vaak betaald parkeren. Voor mensen met een beperking zijn er gehandicaptenparkeerplaatsen (GPP's) en die zijn gratis. Juist omdat parkeren op een GPP gratis is, merken wij dat er vaak misbruik wordt gemaakt van vergunningen die gegeven zijn aan houders van een Europese gehandicaptenkaart. Dan gebruiken anderen (familie, vrienden, burens) de vergunning en parkeren mensen die fit en gezond zijn op een plek voor iemand met een beperking. De gemeente zou hierop strenger moeten handhaven.

Gehandicaptenparkeerplaatsen (GPP's)

Er zijn richtlijnen voor het op de juiste wijze aanleggen van voldoende gehandicaptenparkeerplaatsen (GPP's) in de stad. Deze worden echter zelden goed meegenomen in een (nieuw) ontwerp voor de buitenruimte, omdat een overzicht van alle GPP's binnen Rotterdam lijkt te ontbreken.

²¹ Vergadering Raadscommissie ZWCS d.d. 14 september 2022

Binnen het project toegankelijkheid regelen dat een overzicht van alle GPP's binnen Rotterdam beschikbaar en inzichtelijk is voor ontwerpers van de buitenruimte (interne processen).

Naast het onvoldoende meenemen van GPP's in ontwerpen, worden ze ook vaak halverwege een straat ingetekend. Dat betekent dat een bestuurder met een beperking aan de straatkant moet uitstappen en daarna met zijn rolstoel over de straat naar de dichtstbijzijnde hoek van de straat moet rollen om daar via een oprit op het trottoir te komen. Ook worden ze niet altijd uitgevoerd conform de afmetingen opgenomen in de SWD²². Ze zijn niet altijd lang of breed genoeg om met een hulpmiddel (bijv. een rolstoel) te manoeuvreren. In het kader van de veiligheid zouden GPP's zo dicht mogelijk bij een oprit van het trottoir moeten worden gerealiseerd, en zouden alle GPP's moeten voldoen aan de in de SWD voorgeschreven afmetingen.

Adviezen Vervoer / mobiliteit

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam

- De stad voetgangersvriendelijk en dus toegankelijk te ontwerpen door middel van obstakelvrije loopzones. En de doorgang van de voetpaden in het centrum van de stad van 1.80 m naar 2.00 m te verhogen.
- Minder ruimte voor auto's toe te staan.
- Bij het ontwerpen van openbare gebieden inclusief te ontwerpen, waarbij gedacht wordt vanuit 'universal design' en bij voorkeur geen 'shared space'²³ toepassingen.
- De maatvoering aan te passen aan ontwikkelingen in de maatvoering van hulpmiddelen. In haar aanbestedingseisen op te nemen dat het doelgroepenvervoer fysiek, sociaal en informatietoegankelijk is en daarop te handhaven.
- Samen met de RET te komen tot een integrale visie op toegankelijk openbaar vervoer.
- Om afspraken te maken met de RET over het toegankelijk maken van het openbaar vervoer. En concrete afspraken te maken over de uitvoer hiervan.
- Om in te zetten op het verlagen van de prijzen van openbaar vervoer en doelgroepen vervoer voor mensen met een beperking.
- Handhaaf strenger op het misbruik van vergunningen die gegeven zijn aan houders van een Europese gehandicaptenkaart.
- Binnen het project toegankelijkheid te regelen dat een overzicht van alle gehandicaptenparkeerplaatsen (GPP's) binnen Rotterdam beschikbaar en inzichtelijk is voor ontwerpers van de buitenruimte (interne processen).
- Realiseer GPP's zo dicht mogelijk bij een oprit van het trottoir, en zorg ervoor dat alle GPP's voldoen aan de in de SWD voorgeschreven afmetingen.

²² SWD: Standaard Wegenbouw Details, de gemeentelijke regelgeving voor de inrichting van de buitenruimte

²³ Shared space = alles rijdt ongeregeleerd door elkaar heen. VB hoofdingang EMC rijden fietsers ook over de plek waar voetgangers lopen.

5.4 Vrije tijd

Participeren heeft niet alleen te maken met wonen en werken, maar ook met hoe je je sociale leven inricht en je vrije tijd besteedt. De vrije tijdssector is breed. Winkelen, horeca, de bioscoop, de dierentuin of een museum. Het gaat om het bezoeken van je kinderen, ouders, familie en vrienden. En sporten of anderszins gebruik kunnen maken van het culturele aanbod van Rotterdam. Een dagje Rotterdam, naar een festival, of spontaan een avondje uit in het gezelschap van je eigen keuze. Dat moet vanzelfsprekend worden. Dit vereist vooral een goede fysieke toegankelijkheid en de juiste attitude.

Artikel 30 van het VN Verdrag over de rechten van personen met een handicap gaat over deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport. Het gaat om de toegankelijkheid van kunst, cultuur, uitgaan, hobby's en sportaanbod.

Rotterdamers merken in de stad een stijgende lijn van 'awareness' en aandacht voor toegankelijkheid. Er is meer begrip voor de obstakels die mensen met een beperking ondervinden en inclusie staat steeds vaker op de agenda.

Kunst en cultuur

In de kunst- en cultuursector is meer aandacht voor toegankelijkheid. Rotterdam Onbeperkt heeft hierin verschillende effectieve acties ondernomen. De gemeente biedt hulpmiddelen voor branches in de vrijetijdssector, die als nuttig worden ervaren. Een voorbeeld is de checklist voor de horeca, waarbij ondernemers kunnen zien hoe toegankelijk zij zijn en waar zij kunnen verbeteren. In de cultuursector wordt ook de code Diversiteit en Inclusie als zeer positief ervaren. Een ander voorbeeld van goede toegankelijkheid is het Depot gebouw. Ook het theater, de Schouwburg, en concertlocaties zoals De Doelen, zijn toegankelijk. Er is steeds meer aandacht voor toegankelijkheid bij evenementen, voorstellingen en in de horeca. En toegankelijkheid is steeds vaker onderdeel van subsidievoorwaarden. Een mooi voorbeeld van toegankelijkheid komt uit Barendrecht: hier is een discoavond voor mensen met een (verstandelijke) beperking. Rotterdamers moeten daarvoor echter wel naar Barendrecht afreizen. Ook poppodium Baroeg wil mensen met een beperking graag binnenkrijgen en drempels slechten.

Sport

Qua sport zijn er ook steeds meer mogelijkheden voor mensen met een beperking. Er is een inclusief aanbod en de toegang is verbeterd. Ook zijn er subsidiemogelijkheden om inclusiever te worden. Positief zijn de sportconsulenten van MEE Rotterdam-Rijnmond die mensen met een beperking naar sport begeleiden.

Huizen van de wijk

Veel Rotterdamers beoordelen het aanbod van activiteiten in sommige Huizen van de Wijk als zeer positief. Jammer is echter, dat dit slechts in sommige Huizen van de Wijk wordt aangeboden. Dat betekent dat mensen lang moeten reizen. Zij geven aan hier vaak het geld niet voor te hebben.

"Er was een supermooi creatief aanbod op Zuid voor mensen met psychische kwetsbaarheid. Maar ik woon in Oost en het kostte me al gauw vijf euro om daar te komen. Dat heb ik niet."

Vindbaarheid

De mogelijkheden die er zijn in toegankelijkheid van sport, kunst en cultuur zijn niet altijd vindbaar. Er zijn veel loketten, die niet goed bekend zijn onder Rotterdammers. Belangrijk vinden Rotterdammers het om óók op papier te blijven communiceren zoals nu gebeurt en niet volledig digitaal te worden. We zijn er dus nog niet. Van belang is dat de gemeente en organisaties openstaan voor toegankelijkheid: dat is de eerste stap. Om echt mee te kunnen doen, is behalve de toegankelijkheid een betaalbaar aanbod cruciaal. Dit geldt zeker voor de kunst- en cultuursector.

Gebrek aan financiën

Gebrek aan financiën staat voor veel Rotterdammers met een beperking de beoefening van sport, kunst, cultuur of het onderhouden van relaties in de weg. Dat kan gaan om het reizen met doelgroepenvervoer, maar ook om hoge kosten.

“Voor corona al ben ik gestopt met naar de kerk gaan. Ik moest elf euro betalen om heen en weer te gaan. Dat heb ik niet. Ik heb Trevvel, maar daarvoor is een beperkte hoeveelheid ritten. En ik moet ook nog naar de tandarts en ik wil heel graag af en toe eens naar mijn kinderen. Dus luister ik naar ‘Hour of Power’, in mijn appartement. Daardoor heb ik minder contacten. En ik mis dat heel erg. Dat doet zo’n pijn.”

Weinig mensen zijn bekend met het volwassenen sportfonds, terwijl de behoefte hieraan groot is. Bovendien is dit fonds een pilot met een beperkt aantal deelnemers.

Toegankelijkheid

Niet alle sport-, kunst- en cultuurgebouwen zijn toegankelijk. Daarmee wordt een deel van Rotterdam uitgesloten van participatie. Rotterdammers vinden het belangrijk dat bij nieuwbouw van de sport-, kunst- en cultuursector toegankelijkheid als voorwaarde voor bouw komt. Zij pleiten dan ook voor een lobby richting Den Haag om in het Bouwbesluit toegankelijkheidseisen op te nemen. Bij nieuwbouw in de sport-, kunst- en cultuur sector is het belangrijk altijd diverse ervaringsdeskundigen in te schakelen die mee kunnen kijken en kunnen adviseren op toegankelijkheid.

Kunst en cultuur

Verbeteringen zijn mogelijk in de kunst- en cultuursector. Zo zijn de deuren bij het Zuidplein Theater te zwaar en kunnen mensen niet via de voordeur naar binnen wanneer zij met Trevvel komen omdat er een stopverbod is voor de deur.

Over het algemeen zijn er onvoldoende plekken voor rolstoelen in bioscopen en in het theater. En er zijn onvoldoende parkeerfaciliteiten voor mensen met een beperking.

Voor zowel senioren als mensen met een beperking is er behoefte aan een programmering voor overdag. ‘s Avonds reizen is voor hen een extra obstakel.

Horeca

De horeca kan inclusiever door meer plekken voor rolstoelen te creëren en (openbare) toiletten toegankelijk te maken. Daarbij is aandacht voor terrassen noodzakelijk. In het uitvoeringsplan Horeca lezen wij het voornemen om de terrassen te vergroten terwijl zij op dit moment al vaak een groot obstakel vormen. De doorgang in de openbare ruimte moet minimaal 1.80 meter zijn. Het vergroten van de terrassen vormt daarmee een bedreiging voor de toegankelijkheid van o.m. de binnenstad.

Sport

De gebouwen en de horeca in sportvoorzieningen zijn vaak niet toegankelijk. Ook hier zijn er meer parkeerfaciliteiten voor mensen met een beperking nodig en is er behoefte aan meer plaatsen voor mensen met een rolstoel op de tribune.

Rotterdam zou het voortouw kunnen nemen door:

- In de subsidievoorwaarden voor de sport-, kunst- en cultuursector toegankelijkheid op te nemen.
- Bij nieuwbouw de fysieke toegankelijkheid op te nemen in het Programma van Eisen.
- Toegankelijkheid op te nemen als voorwaarde bij een aanvraag voor vergunningen van evenementen en festivals.
- Organisaties die subsidie ontvangen in de vrijetijdssector verplichten en op weg helpen om de toegankelijkheid van hun dienstverlening te verbeteren.

Aansluiting OV

Wanneer Rotterdammers praten over hun vrije tijd, is toegankelijkheid een belangrijke voorwaarde. Maar wellicht net zo belangrijk is het om daadwerkelijk op de toegankelijke voorziening te kunnen komen. Hier raakt het onderwerp 'vrije tijd' aan 'vervoer'. Want te vaak vertellen Rotterdammers dat zij door het doelgroepenvervoer te laat bij een voorstelling komen, te laat bij een voetbaltraining zijn. En vanwege de kosten niet meer mee kunnen doen aan een wedstrijd of hun kinderen niet kunnen bezoeken. Goed werkend openbaar of doelgroepenvervoer is dus een vereiste om überhaupt vrije tijd inclusief te maken voor mensen met een beperking.

Informatie

De vindbaarheid van de juiste ondersteuning moet beter. Ook hebben Rotterdammers behoefte aan goede informatie op websites over toegankelijkheid van de locatie. Ook als niet alles toegankelijk is, is dat prettig om te weten. Bovendien willen Rotterdammers graag de mogelijkheid hebben om een ticket te kopen voor een rolstoelplaats.

Adviezen Vrije tijd

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

Toegankelijkheid op te nemen in de subsidievoorwaarden aan sport-, kunst- en cultuurorganisaties. Daarnaast moet getoetst worden op toegankelijkheid en moeten organisaties op weg worden geholpen.

Subsidies in te richten om sport, kunst en cultuur voor elke Rotterdammer met of zonder een beperking bereikbaar en beschikbaar te maken.

De informatievoorziening over de toegankelijkheid van sport, kunst en cultuur te vergroten en verbeteren op haar eigen websites, en te stimuleren, bijvoorbeeld door in subsidievoorwaarden op te nemen dat de websites van de voorzieningen toegankelijker worden gemaakt. Bovendien adviseert de Brede Raad 010 informatie niet alleen digitaal beschikbaar te maken, maar ook via flyers en deze in de huizen van de wijk neer te leggen.

In haar afspraken met het welzijnswerk, het aanbod van activiteiten in de Huizen van de Wijk betaalbaar te maken en houden, breder beschikbaar, dus niet alleen doordeweeks, maar ook in het weekend, en bereikbaar te maken. Bied een variëteit aan activiteiten voor diverse doelgroepen, specifiek voor mensen met psychische kwetsbaarheid.

5.5 Communicatie

Vrij kunnen beschikken over goede informatie is een vereiste om mee te kunnen doen. Ook als je een licht verstandelijke beperking hebt, een auditieve of visuele beperking hebt of de computer niet met je handen kunt bedienen. Begrijpelijke informatie, die ook digitaal voor iedereen toegankelijk is. Daarbij hoort ook kunnen reageren en communiceren.

Artikel 9 van het VN Verdrag over de rechten van personen met een beperking gaat naast fysieke toegankelijkheid over de sociale toegankelijkheid, waaronder bejegening en communicatie.

Artikel 21 van het VN Verdrag over de rechten van personen met een beperking gaat over de toegang tot informatie, zoals toegankelijke vormen en technologieën die geschikt zijn voor verschillende soorten handicaps, en gebarentaal.

Het gaat erom dát je communiceert en vervolgens hóe je communiceert. Rotterdammers merken dat er steeds meer aandacht is voor duidelijkere en beter toegankelijke communicatie. Toch is er ook nog veel ruimte voor verbetering. De gemeente kan toegankelijkheid van communicatie meer verankeren in haar beleid.

Het is positief dat verschillende partijen die zich hard maken voor of bezig zijn met inclusie elkaar weten te vinden, zoals de afdelingen Maatschappelijke Ontwikkeling en Stadsontwikkeling van de gemeente Rotterdam en de Brede Raad 010 en 010Toegankelijk.

Ook merken we dat steeds meer websites beter toegankelijk worden: er zijn vertalingen beschikbaar; de voorleesfunctie werkt toegankelijk en ook sociale media worden toegankelijker. De homepage van de website van de gemeente Rotterdam heeft een button waardoor informatie in meerdere talen wordt aangeboden. Dat wordt als erg prettig ervaren, al is de button wel erg lastig te vinden, omdat hij zo klein is.

Er zijn communities als “Rotterdammer centraal” van MEE Rotterdam en ervaringsdeskundigen die brieven beoordelen. Ook is er intern bij de gemeente een clubje dat zich vooral richt op begrijpelijke B1 taal. Dit clubje is niet inclusief, daarom zou meer diversiteit qua doelgroepen een pré zijn. Er is meer aandacht voor de behoeften van mensen met een auditieve beperking. Ook is de gemeente meer open en bezig om communicatie te verbeteren. Ook bij de organisatie van verkiezingen is er meer en meer aandacht voor toegankelijkheid. Zichtbaarheid van mensen met een beperking in de informatie-uitingen van de gemeente Rotterdam kunnen helpen om Rotterdam inclusiever te maken en de beeldvorming van mensen zonder een beperking aan te passen.

Informatie en Communicatie

De informatievoorziening van de gemeente moet aansluiten bij de leefwereld van de gebruiker en er moet oog zijn voor specifieke doelgroepen en situaties. Het is belangrijk dat iedere Rotterdam

toegang heeft tot de informatie van de gemeente. Dat betekent voor de Brede Raad 010 meertalige, begrijpelijke en toegankelijke communicatie, die de gemeente op verschillende manieren aanbiedt en die niet alleen schriftelijk is. Specifieke aandacht moet uitgaan naar visuele en auditieve informatie, zoals de voorleesfunctie, QR-codes en infographics. Websites moeten inclusief en toegankelijk zijn ingericht.

Nog té vaak weten Rotterdammers de gemeente niet te vinden als zij hulp nodig hebben. De vindbaarheid van informatie is belangrijk en het zou helpen als die zo veel als mogelijk wijkgericht is. Rotterdammers vertellen dat websites vaak niet overzichtelijk zijn, en dat zij te veel moeten doorklikken. Het zou Rotterdammers met een beperking helpen als er meer aan de gemeentelijke website gekoppelde specifieke websites worden gemaakt, bijvoorbeeld over de Wmo mét gebarentaal. Specifiek verbeterpunt ligt ook in het omschrijven van plaatjes als deze worden getoond op de website, zodat ook visueel beperkte mensen de context mee kunnen krijgen.

Bij het eerste (maar ook de volgende) contact dat Rotterdammers met een hulpbehoefte hebben, is het belangrijk dat de loketten fysiek, maar ook sociaal toegankelijk zijn. Mensen met een beperking worden vaak niet prettig bejegend. Daarom vindt de Brede Raad 010 het belangrijk dat (loket)ambtenaren kunnen communiceren met een diversiteit aan burgers. Ook kan de gemeente meer awareness creëren over hoe om te gaan met mensen met een visuele/auditieve/verstandelijke/psychische/fysieke beperking. Zet daarbij ervaringsdeskundigen in. MEE Rotterdam biedt deze voorlichting. Denk ook aan een basiscursus gebarentaal voor (loket)ambtenaren en andere diensten. Dit kan helpen bij het eerste contact.

De schriftelijke communicatie van de gemeente vinden Rotterdammers nog niet inclusief. De taal is (te) vaak niet goed te begrijpen of ontoegankelijk. Daarom pleit de Brede Raad 010 voor het gebruik van een ervaringsdeskundigenpool met daarin mensen met diverse expertise om mee te kijken bij communicatie. Neem deze mensen in dienst of maak structureel gebruik van vrijwilligers. Check of het toegankelijk, begrijpelijk en inclusief is. Gebruik daarbij sowieso toegankelijke taal op B1 niveau in brieven en formulieren. Hanteer daarbij kortere en bondige teksten. Meer aandacht voor laaggeletterdheid is nodig.

Brieven met besluiten of rechtspositionele brieven zijn moeilijk leesbaar in verband met juridische aspecten. Een oplossing zou kunnen zijn om één brief met begrijpelijke taal op B1 niveau te schrijven en als bijlage de oorspronkelijke brief in meer juridische taal toe te voegen, zodat beide kanten goed zijn afgedekt. Noem ook altijd een locatie en gratis telefoonnummer waar Rotterdammers vragen kunnen stellen.

Van belang is informatie op diverse manieren aan te bieden: per brief en/of mail, een voorleesfunctie, etc. Ook is voor bijna alles een telefoon nodig. Er zijn echter mensen zonder mobiele telefoon of telefoons zonder apps. Dat geldt ook voor de informatie die rondgaat op sociale media: veel ouderen maken daar geen gebruik van. Daarom blijft het belangrijk om informatie op verschillende manieren, bijvoorbeeld via (lokale) kranten aan te bieden.

Beleid

Rotterdammers vinden het belangrijk dat de gemeente haar communicatie verbetert. Daarom pleiten zij voor een concern-breed beleidsdocument over communicatie op het gebied van inclusieve/toegankelijke communicatie, waaronder brieven, websites en sociale media.

Loketten gemeente

14010 is niet voor alle Rotterdammers goed toegankelijk. Voor mensen met een licht verstandelijke beperking is het te ingewikkeld, maar ook voor mensen met een auditieve beperking is 14010 ontoegankelijk. Het invoeren van een chatfunctie zou een oplossing zijn. Mensen met een licht verstandelijke beperking of minder digitale vaardigheden vinden de MeldR-app ingewikkeld. Bij gemeentelijke loketten zijn de balies vaak hoog. Voor een Rotterdammer in een rolstoel of scootmobiel voelt dat niet prettig: zij voelen zich niet welkom of, letterlijk, niet gezien. Daarom is een verlaagde balie belangrijk om inclusie te bevorderen.

Ook zien Rotterdammers graag dat ambtenaren worden getraind in hoe het is om een beperking te hebben, zodat de sociale toegankelijkheid ook verbetert. Het inzetten van ervaringsdeskundigen kan hierbij helpen.

Tevens hebben Rotterdammers meer toegankelijke, laagdrempelige publiekslocaties in de wijken nodig, waar zij hun hulpvraag kunnen stellen. Zij zien persoonlijk contact en aandacht dicht bij huis als zeer belangrijk.

Er zijn ook mensen die ondanks het toegankelijk maken van de gemeentelijke loketten moeilijk te bereiken zijn. Een goed voorbeeld om deze groep te bereiken, is de vliegende brigade van de energietoeslag. Zo kunnen zij toch gebruik gaan maken van voorzieningen en toeslagen. Ook het inzetten van sleutelfiguren in de wijk is een aandachtspunt.

“Er heerst toch een taboe op het hebben van een beperking en op het vragen van hulp in sommige allochtone gemeenschappen. Sleutelfiguren in de wijken kunnen hier een rol in spelen door die drempel te verlagen.”

Adviezen Communicatie

De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam:

14010 toegankelijker te maken door een chatfunctie voor mensen met een auditieve beperking in te voeren.

(loket)ambtenaren te trainen in het omgaan met mensen met een beperking. Maak daarbij gebruik van ervaringsdeskundigen en bijvoorbeeld de voorlichting en trainingen die MEE Rotterdam aanbiedt. Stel daarnaast een protocol op over hoe je omgaat met mensen met diverse beperkingen. Ook hiervoor heeft MEE Rotterdam voorlichtingsmateriaal.

6. Conclusie

Hoe wordt de voortgang in de praktijk ervaren?

De laatste jaren zijn stappen gemaakt in het inclusiever maken van Rotterdam. Maar uit de verhalen van Rotterdammers blijkt vooral dat zij nog dagelijks tegen uitsluiting aanlopen.

Borgen in beleid

Rotterdammers vinden het belangrijk dat toegankelijkheid wordt geborgd in beleid en in de uitvoering. Het college van B&W en concerndirecteuren zouden zich moeten uitspreken over inclusie en zich moeten committeren aan verbetering van en inzet op toegankelijkheid. Wanneer zij zich uitspreken dat ze alle toegankelijkheid - sociaal, informatie en fysiek - zeer belangrijk vinden, heeft dat effect op de totstandkoming én de uitvoering van beleid. Bedenk daarbij dat wat goed is voor iemand met een beperking of een oudere, goed is voor iedereen: dat is écht inclusief beleid.

Benodigde acties

Over het algemeen merken we dat het gemeentelijk in de breedte aan inclusief beleid ontbreekt. Daar waar men werkt aan de toegankelijkheid is het vaak een énkele ambtenaar of één afdeling zoals Rotterdam Onbeperkt. Maar voor Rotterdammers met een beperking gaat het in het dagelijks leven niet over één beleidsterrein, voor hen is alles met elkaar verbonden. Wil de gemeente de participatie en inclusie van mensen met een beperking verbeteren, dan vraagt dit om een stevige visie, de overtuiging dat mensen met een beperking erbij horen en ertoe doen en dat het de taak van de gemeente is om te waarborgen dat er gelijke kansen zijn voor de Rotterdammers met een beperking of chronische ziekte. Hiermee wordt ook iedereen verantwoordelijk voor het maken van inclusief beleid. Uiteindelijk bespaart de gemeente geld doordat er geen dure aanpassingen achteraf nodig zijn en doordat mensen met een beperking minder afhankelijk zullen zijn van zorg en ondersteuning van de gemeente.

Financiën

Boven alles staat de slechte financiële positie van Rotterdammers met een beperking. In verhouding tot mensen zonder beperking hebben zij hogere uitgaven en minder mogelijkheden tot betaald werk. Zij zijn er de afgelopen jaren op achteruitgegaan. Een eerste stap om ergens te komen, of dat nou om wonen, werken, vrije tijd of vervoer gaat, is of je wel of geen financiële middelen hebt. Echte inclusie begint dan ook bij bestaanszekerheid.

Wonen

Voor wonen is het belangrijk dat er meer (betaalbare) aangepaste woningen komen en dat deze duurzaam worden gebouwd én onderhouden. Oftewel: meer woningen, waarbij hergebruik van Wmo-voorzieningen wordt gestimuleerd en aangepaste woningen naar mensen met een beperking gaan en niet als aangepaste woning verdwijnen.

Werk en onderwijs

Vóór werk ligt onderwijs. Dat maakt het zo belangrijk onderwijs echt inclusief te maken. Het is immers het voorportaal van werk. Daarnaast begint een inclusieve samenleving met samen opgroeien. De gemeente Rotterdam kan het goede voorbeeld geven door inclusief werkbeleid na te streven: alle gemeentelijke gebouwen toegankelijk en meer mensen met een beperking aannemen.

Vervoer / mobiliteit

Voor het vervoer en de mobiliteit is het belangrijk dat er een integrale visie komt en dat de gemeente stuurt op de toegankelijkheid van (doelgroepen)vervoer in haar aanbestedingseisen. Vervoer gaat niet alleen om openbaar vervoer en doelgroepenvervoer: ook het je te voet verplaatsen door de stad is vervoer. Van belang dus om de buitenruimte toegankelijk te houden en te maken.

Vrije tijd

Voor vrijetijdsbesteding zien Rotterdammers brood in het toegankelijk maken van gebouwen, maar ook in het opzetten van samenwerkingsverbanden van de gemeente en organisaties die de fysieke toegankelijkheid een warm hart toedragen. Ook hier blijkt hoe belangrijk het wel of niet hebben van financiële middelen is.

Communicatie

Qua communicatie valt op dat Rotterdammers weliswaar verbeteringen zien, maar dat de informatiekkanalen van de gemeente nog niet goed toegankelijk zijn. Ook zijn verbeteringen wenselijk in zowel de sociale, de fysieke als de informatietoegankelijkheid van de loketten van de gemeente Rotterdam.

Tot slot

Met dit advies hebben wij een aanzet gegeven om de toegankelijkheid in Rotterdam te verbeteren. Wij gaan heel graag met u in gesprek hierover. Wij kijken ernaar uit om over twee jaar tijdens een bijeenkomst te horen van Rotterdammers hoe hun stad elke dag een stapje toegankelijker is geworden! ... We leggen de LAT hoger!